

אריאל רוזן-צבי

מרים היקרה, בני המשפחה היקרים, חברים יקרים,

אני מתרגשת להיות עם כולכם. אני מודה לך, מרים, על ההזמנה לשאת דברים על אריאל.

כידוע לכם כאשר מבקשים לשאת דברים על אחרים, הדובר-הדוברת מתרכזים בדרך כלל בעצמם. אינני בטוחה שאצליח לחרוג מעקרון יסוד זה.

אני מניחה שכולכם סבורים שהקשר הראשוני שלי עם אריאל נבט באוניברסיטה, בשנות השבעים, עת שימשנו עוזרי הוראה ומחקר, ועמלנו על עבודות הדוקטורט שלנו. ובכן, הקשר שלנו הוא עתיק יומין, והוא צמח בטרם היותנו. אמו של אריאל המופלאה, טובה לבית אנטמן, שנפטרה בגיל 103, עלתה לישראל עם משפחתה והתיישבה בכפר סבא. גם הורי גרו בכפר סבא. בין טובה לאמי, מרים, התפתחה ידידות שהתנהלה בפגישות מקריות בקניות במושבה. שתי המשפחות עברו לתל-אביב, שם, כאמור, באוניברסיטה החלה להירקם הידידות עם הדור השני של משפחת אנטמן. לא היה גבול לשמחתה של אמי כשנודע לה שאריאל, שאותו חיבבה מאד, הוא בנה של טובה, מלאת החיים, ידידתה משכבר הימים.

אריאל, אליעזר, נינה, אשר ואנוכי היינו בני הדור הראשון של תלמידי המחקר בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, שנחלצה מהחיבוק הלוחץ מעט של האוניברסיטה העברית, והפכה פקולטה עצמאית. ראשי הפקולטה דאז, אמנון רובינשטיין ודני פרידמן, תרו אחרי סטודנטים, שיעסקו במחקר, ויאישו לאחר מכן את משרות ההוראה והמחקר בפקולטה הצעירה שזה עתה נולדה. אם עד כה אוישה השלוחה התל-אביבית של האוניברסיטה העברית בחברי סגל שרובם ככולם עסקו בפרקטיקה כעורכי דין וכשופטים, וההוראה הייתה עבורם משרה שולית, עתה ביקשה הנהגת הפקולטה החדשה ליצור מודל חדש, של פקולטה שחברי הסגל שלה יעסקו רק במחקר ובהוראה, דוגמת הפקולטה בירושלים.

כדי להבטיח נוכחותם של חברי הסגל בבניין וגם כדי ליצור חיי קהילה תוססים בפקולטה שחדרי מוריה היו עד כה עזובים ונטושים, קבע אמנון רובינשטיין, הדיקאן הראשון של הפקולטה העצמאית, שמידי יום בשעה 11:00 ייפגש כל הסגל בחדר המורים לחצי שעה. אנחנו החוקרים הצעירים ידענו שאמנון בולש אחרינו והקפדנו להתייצב מידי יום, לאו דווקא בשביל החוויה המשובבת לפגוש את גואלטיירו פרוקציה או ליאון בויס, אלא כדי להכיר מקרוב את חברינו שחלקם יושבים אתנו כאן, והם נותרו חברינו הקרובים עד עצם היום הזה, חמישים שנה לאחר מכן. ודאי לא תתפלאו לשמוע שמוקד הפגישות הללו היה אריאל.

הוא היה דמות מסעירה. חריף, בעל חוש הומור יוצא דופן, מספר מופלא, חקיין, חכם. בקיצור – כל מפגש אתו היה חוויה. וכשהוא לא היה מגיע לאחד המפגשים, איבד המפגש מטעמו המשכר. בצד הזווית המשעשעת באישיותו היה אריאל משכיל מאד, מקורי, נועז, ועם זאת, תוהה, מרבה להציג שאלות, ספקן גם לגבי השקפות העולם שלו, פתוח וחס עם ידידיו הרבים, חריף וחס מזג, ואבוי היה למי שלא חיבב.

כאמור, במפגשים של אחת עשרה ואף מעבר להם, החלפנו כולנו חוויות על ההוראה, על התקדמות המחקר, על המשפחה, על הילדים שנולדו --- אריאל היה איש משפחה חם, מסור ודאגן, שהעריץ את מרים. שיתפנו זה את זו בשמחות ובעצב - הפכנו למעין משפחה אחת.

אריאל ואני גם צעדנו יחד באותו מסלול זמנים – נדמה לי שסיימנו יחד את הדוקטורט בשנת 1978. ואני בטוחה שקיבלנו יחד את דרגת המרצה הבכיר עם הקביעות אחרי טראומה קלה. הטענה שערכה את מתן הקביעות לשנינו הייתה שהספרים שפרסמנו מבוססים על הדוקטורט – כמובן, היה זה נכון, אבל היו הבדלים משמעותיים בין השניים, שהצדיקו קרדיט אקדמי עצמאי. אחרי מחקר נוסף שביצענו, שהצביע על אותם

הבדלים בין הדוקטורט לספרים, ואחרי שליבותינו פרפרו לא מעט באותה תקופת עיכוב, הקביעות אושרה, והדבר איפשר לאריאל להמשיך ולהפגין את רוחו החופשית והעצמאית ללא מורא וללא משוא פנים כאיש סגל קבוע בפקולטה. בצד פעילותו באוניברסיטה היה אריאל מה שמכנים Public Intellectual. הוא השמיע את עמדותיו המקוריות, המאתגרות, בבמות ציבוריות שונות בסוגיות המרכזיות של דיני משפחה, משפט וממשל, שפיטות.

והידידות בינינו המשיכה לפרוח – בשנת 1987 שהינו עמרים, אני והמשפחה כולה, בשבתון בפילדלפיה. והנה באחד מימי סוף השבוע הגיע אלינו אריאל לביקור, ושפע עלינו מקסמו. נסענו לטייל ב-Valley Forge, ותוך כדי שאנו עוקבים אחרי מסעות המלחמה של ג'ורג' ושינגטון נגד האנגלים, הגיעה אלינו הבשורה שאריאל קיבל את דרגת הפרופסור חבר, הפעם בלי שום קשיים. לא היה גבול לשמחת כולנו!!
כמנהיג טבעי של הפקולטה (הוא כבר שימש סגן הדיקן), נבחר אריאל בשנת 1991 לכהן כדיקן הפקולטה, והחל מיד בשינוי פניה.

וזה מה שנכתב על תקופת דיקנותו באתר הפקולטה -

אריאל היה דיקן הפקולטה למשפטים בשנים 1991-1996. יצירתיותו, שאר רוחו, יושרו האינטלקטואלי, והאומץ הרב שניחן בו, אפשרו לו להוביל את הפקולטה למשפטים לשינוי הגדול ביותר שעברה מעודה. הוא הדיקן, שאחראי יותר מכל דיקן אחר, למטמורפוזה שעברה הפקולטה למשפטים, בעת שהפכה מבית ספר מקצועי לפקולטה אקדמית מובילה, אשר חבריה עוסקים במשפט מנקודות מבט תיאורטיות רבות ומגוונות. תמיכתו בחברי סגל צעירים, אשר עסקו במתודות מחקריות אשר כמעט לא היו מוכרות בארץ באותה עת והיו זרות לו לחלוטין, מאפיינת יותר מכל את מנהיגותו האקדמית של אריאל ואת פתיחות מחשבתו.

(אגב באותו אתר נכתב שהוא נולד באיטליה בשנת 1913 ונפטר בישראל בשנת 1991. לדעתי, נעשה כאן עוול מיוחד במינו, לא רק בגלל הטעות שבגינה ניתן לחשוב שמת בשיבה טובה למדי, אלא כי החליפו אותו עם פרוקציה). איסי היקר – הנה משימה נוספת המוטלת עליך כסגן דיקן – עליך לדאוג לתיקון המעוות.

כאמור, אריאל היה דיקן יוצא דופן, ובעל מעמד מרכזי באוניברסיטה. נדמה לי שבזכותו הפכתי להיות סגנית רקטור ויצא לנו לעבוד יחד באחוה ובשיתוף פעולה מלא.

בשנות כהונתו של אריאל כדיקן המחלה כבר קיננה בו. הוא חשד במשהו, אך הוא חשש תמיד ממחלות, ואנו חבריו, קראנו לו, היפוכונדר, ובדרך כלל הוא היה מסכים עמנו. הפעם, למגינת ליבנו, החשש היה מוצדק. הוא לחם במחלה כאריה, והמשיך בפעילות מלאה, בין השאר כחבר ועדת החקירה בראשות מאיר שמגר לחקירת הרצח של יצחק רבין. אני הייתי משוכנעת שאם קיים מישוהו בעולם שיוכל למחלה, יהיה זה אריאל. חזרתי ואמרתי זאת לאורלי היקרה. אריאל הרי יכול היה לכול קושי שעמד דרכו! אך לא הפעם.

בכינו מרות עם לכתו. אנו ממשיכים לבכות את לכתו מתוך געגועים, הוקרה, אהבה.

אני רוצה לסיים באחד ממאמריו המרתקים של אריאל שנקרא – **כי המשפט לאלוהים הוא**. המאמר היה מבוסס על הרצאה שהוא נשא כדיקן בפני תלמידי השנה הראשונה. הוא הדגיש בפני התלמידים הנרגשים את מקומו של המשפט כבסיס לסדר החברתי ולתיקונו, אך גם את קוצר ידו של המשפט ואת הסכנה הטמונה בתפיסה שהמשפט הוא חזות הכול. הוא דיבר על חוסר האונים מול עוצמת המשפט, והתייחס לקפקא. הוא דיבר על יחסיות המשפט ועל החובה להשלים עם חוסר שלמותו של המשפט, והתייחס להיינריך פון קלייסט ולמיכאל קולהאס. הוא סיים את הרצאתו בדברי המשורר רילקה שכתב באוסף ה"מכתבים למשורר צעיר"

כך-

"אתה כל כך צעיר, כל כך לפני ההתחלה, ויש עם לבי, עד כמה שאני מסוגל לזה, לבקשך, להתאזר באורך רוח כלפי כל הבלתי-נפתר שבלבך ולנסות ולאהוב את השאלות כשלעצמן כאהוב מעונות סגורים וכאהוב ספרים הכתובים בשפה זרה מאד. אל תחקור עכשיו אחרי תשובות, שאין לתתן לך, כי על כן לא היית יכול לחיות אותן. והלא הכוונה היא לחיות הכול. חיה עכשיו את השאלות. ושמה תגיע לאט לאט, בלי לחוש זאת, ביום מן הימים הרחוקים, לחיות את התשובה. שמא אתה נושא בקרבך את אפשרות היצירה ומתן הצורה כתכונת חיים מאושרת וצרופה".

אריאל נפטר צעיר, ובנפשו הוא נותר אף צעיר הרבה יותר, כל כך צעיר, כי עד יומו האחרון הוא אהב את השאלות יותר מן התשובות, כי הוא חי את השאלות, אבל חי גם הכול, והוא נשא בקרבו במשך כל חייו את היצירה כתכונת חיים מאושרת וצרופה.

אשרינו שזכינו להכירו, להוקירו, ולהימנות עם חבריו הקרובים שלו ושל משפחתו. יהי זכרו ברוך.